

STUDENTŲ PASITRAUKIMAS IŠ STUDIJŲ: VILNIAUS KOLEGIJOS ATVEJO ANALIZĖ

Žymantė Jankauskienė, Rita Liepuonienė

Vilniaus kolegija

Anotacija. Šio straipsnio tikslas – pristatyti Vilniaus kolegijos studentų pasitraukimo iš studijų situacijos analizę, susiejant šį procesą su Europos aukštajame moksle stebimomis tendencijomis. Studentų „išsaugojimas“ yra vienas pagrindinių aukštojo mokslo sistemos rodiklių. Didėjant aukštojo mokslo prieinamumui, studentų pasitraukimas iš studijų yra nagrinėjamas socialinio teisingumo aspektu. Daugelyje išsivysčiusių šalių studentų skaičius pastaraisiais metais smarkiai išaugo. Studentų pasitraukimo iš studijų priežasčių analizė lemia studentų „nubyrėjimą“ mažinančių priemonių strategijos pasirinkimą. Vilniaus kolegijos studentai, nutraukę studijas savo noru, dažniausiai nurodo šias priežastis: išvykimas į užsienį, darbas ir gyvenimas užsienyje, finansinės problemos, sunkumai derinant studijas su šeima, pavėluotas supratimas, jog pasirinkta studijų programa neatitinka lūkesčių, studijų programa nesudomino, savo galimybių neįvertinimas, tikėjimasis „lengvesnių“ studijų, per sunku mokytis, negebėjimas dirbti savarankiškai, silpnas pasirengimas, baimė prarasti turimą darbo vietą, įsidarbinimas, ketinimas studijuoti kitur.

Raktiniai žodžiai: studentų „nubyrėjimas“, studentų pasitraukimo iš studijų priežastys.

Įvadas

Didėjant aukštojo mokslo prieinamumui, studentų pasitraukimas iš studijų yra nagrinėjamas socialinio teisingumo aspektu, todėl studentų „išsaugojimas“ yra vienas pagrindinių aukštojo mokslo sistemos indikatorių. Europos Sąjungos (ES) šalių vyriausybės skatina visuomenės narius siekti aukštojo mokslo, tad jos taip pat yra atsakingos ir turi stengtis padėti studijuojantiems sumažinti psichologinę, finansinę ir emocinę riziką nebaigti studijų. Vienas šiuolaikinio aukštojo mokslo uždavinių yra: studentų pažangumas ir sėkminga studijų baigtis (Eurydice ataskaita, 2014).

Studentų pasitraukimo iš studijų, kitaip studentų „nubyrėjimo“, samprata apima procesus, siejamus su studentų išvykimu, išbraukimu iš studentų sąrašų, studijų nutraukimu, studijų nebaigimu, taip pat nagrinėja studijų efektyvumą, studentų išsilikimą, sulaikymą studijų procese ir kt. Studentų „nubyrėjimas“ daugiausia analizuojamas kaip neigiamas reiškinys ir siejamas su studijų neefektyvumu, studento asmenine nesėkme, nuostoliais, valstybės ir asmens lėšų švaistymu, kt.). Taikant kredencializmo teorijos nuostatas, tik įgytas kvalifikacinis laipsnis reikšmingas sėkmingam įsiliejimui į darbo rinką, o aukštojo mokykloje praleisti metai nėra svarbūs.

Kaip teigia dr. Sylke V. Schnepf (2014), autorius Stratton (2007), Matkovic ir Kogan (2012), šis neigiamas „nubyrėjimo“ vertinimas stebina, kadangi, jų nuomone, yra nedaug literatūros, nagrinėjančios „nubyrėjimo“ ir sėkmės darbo rinkoje ryšį. Studijų nebaigimas nebūtinai turi būti siejamas su asmens nesėkme. Asmens pasirinkimas nestudijuoti gali būti racionalus ir pozityvus – galbūt asmuo prioritetai suteikia nuolatinei, užtikrintai darbo vietai, ir tai kai kuriose visuomenėse gali būti vertinama la-

biau nei studijos. Žmogaus kapitalo teorijos požiūriu kiekvienais metais, praleisti aukštojo mokykloje, prisideda prie sėkmės darbo rinkoje.

Daugelyje išsivysčiusių šalių studentų skaičius pastaraisiais metais smarkiai išaugo. Tad natūraliai kyla noras šią tendenciją aukštajame moksle susieti su tarsi sumažėjusiais patekimo į aukštąsias mokyklas reikalavimais. Kitais žodžiais tariant, formuojama nuomonė, kad studentai silpnai pasirengę, neturi akademinų gebėjimų. Dalis tyrėjų, nagrinėjančių studentų pasitraukimo iš studijų priežastis, teigia, kad didėjantys studijų nebaigimo mastai siejami su priėmimo procesu, tačiau kiti autoriai nelinek „nubyrėjimo“ sieti su priimamų studentų išankstiniu pasirengimu, labiau sieja šį procesą su vyraujančia aukštosios mokyklos kultūra (Thomas, 2002). Studentų nubyrėjimo tyrimai rodo, kad ES neturi nuoseklių duomenų apie studijuoti priimtų ir studijas baigiančių asmenų skaičių. Viešai šiuos duomenis skelbia ne visos ES šalys narės. Atskirų šalių atliekamos studijos leidžia teigti, kad ES aukštosiose mokyklose pernelyg daug studentų nebaigia studijų. Geriausi studijų baigimo rezultatai matomi Danijoje, Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje (JK), Vokietijoje. JK studijas baigia apie 85 proc., Danijoje – 80 proc. įstojusiųjų. Prasčiausi studijų baigimo rezultatai yra Italijoje, Nyderlanduose, Vengrijoje, Lenkijoje. Italijoje studijas baigia apie 46 proc. įstojusiųjų (Network of Experts on Social aspects of Education and Training (NESET) ataskaita, 2013).

Siekiant išsiaiškinti Vilniaus kolegijos studentų pasitraukimo iš studijų mastus ir priežastis bei įvertinti tai ES šalių kontekste, 2014-2015 metais buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – išanalizuoti Vilniaus kolegijos studentų pasitraukimo iš studijų situaciją, susiejant šį procesą su Europos aukštajame moksle stebimomis tendencijomis.

Tyrimo metodai

Teorinis: mokslinės literatūros, norminių dokumentų analizė, sisteminimas, apibendrinimas.

Empirinis: atvejo analizei panaudoti Vilniaus kolegijos studentų, pasitraukusių iš studijų 2010 – 2014 m., statistikos duomenys, kaupiami Švietimo informacinių technologijų centro studentų registre ir Vilniaus kolegijos metinėse ataskaitose, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA), vykdančio nacionalinės mokslo ir studijų sistemos stebėseną, informacija.

Rezultatai ir diskusijos

Europos Komisijos (EK) užsakymu 34 Europos valstybėse buvo atliktas studentų pasitraukimo iš studijų priežasčių nustatymo tyrimas, kurio metu nustatyta, kad 5 šalys – Prancūzija, Italija, Portugalija, JK ir Islandija – sistemingai matuoja studentų „nubyrėjimą“ po pirmųjų studijų metų, 8 šalys – Belgija (vokiška dalis), Bulgarija, Danija, Estija, Prancūzija, Italija, Suomija ir Norvegija – tai atlieka po kiekvienų studijų metų. Dauguma šalių stebėseną vykdo nesistemingai. Kai kurios valstybės, pavyzdžiui, Belgija (prancūziška ir flamandiška dalis), Čekija, Kipras, Lietuva ir Austrija, studentų pasitraukimą iš studijų matuoja *ad-hoc* ar esant tikslinei užklausiai. Vienintelė JK yra apibrėžusi charakteristikas, naudojamas studentų „nubyrėjimo“ analizei: tai studijuojančiųjų amžius, studijuojami dalykai, turėta kvalifikacija stojant, lytis, etninė grupė, negalia, ankstesnė baigta mokykla, kt. (Eurydice ataskaita, 2014).

2013 metais NESET ekspertų, vadovaujamų profesorius Jocey Quinn iš Plimuto universiteto (JK), ataskaitoje ir 2014 metų dr. Andrew McCulloch ir kolegų iš HECSU (Higher Education Careers Service Unit) ataskaitoje išskirti pagrindiniai sprendimą nutraukti studijas lemiantys veiksniai: socialiniai ir kultūriniai (šeima, vietos bendruomenė, regioninė kultūra ir lokali darbo rinka, kt.), struktūriniai (neturtas, aukštasis mokslas nelaikomas vertybe, tėvų išsilavinimas ir jų darbo pobūdis, lytis, rasė), politiniai (aukštojo mokslo finansavimo sumažinimas, paramos studentams nutraukimas), instituciniai (nepaslaugus personalas, netinkamas pasiekimų vertinimas, studentų poreikių nepripažinimas, fiziškai sunkiai pasiekiamos patalpos ir priemonės studentams su negalia, kt.), asmeniniai (sveikata, kultūriniai, religiniai, darbo įsipareigojimai), mokymosi (blogai organizuotos ir nemotyvuojančios studijos, silpni pradiniai gebėjimai, netinkamai pasirinkta studijų programa, negebėjimas išsikelti ir siekti tikslų, akademinės kalbos vartojimo raštu problemos, studijų nesusiejimas su profesine karjera ir kt.).

Minėtose ataskaitose teigiama, kad viena svarbiausių studijų nutraukimo priežasčių – socialinės-ekonominės sąlygos. Aukštojo mokslo masiškumas ir tarsi padidėjęs studijų prieinamumas, tyrėjų nuomone, nėra pagrindinė studijų nebaigimo priežastis.

Visgi pastebėta, kad mažesnis „nubyrėjimas“ matomas tose šalyse, kur naudojama atrankos sistema ir keliami aukštesni stojimo reikalavimai.

Be anksčiau minėtų priežasčių, vienas populiariausių studentų deklaruojamų „nubyrėjimo“ motyvų yra studijų nutraukimas savo noru. Studentai nėra linkę atsakinėti į klausimynus, tad sužinoti tikrąsias priežastis nelengva. Studentams kartais sunku techniškai pasirinkti galimą atsakymą arba jiems nesinori nurodyti asmeninių pasitraukimo iš studijų priežasčių. Pavyzdžiui, Leuveno katalikiškajame universitete taikomas klausimynas leidžia patikslinti studentų pasitraukimo iš studijų savo noru priežastis, kadangi atsakymas į klausimyną yra „atsiskaitymo“ su universitetu dalis (Gaebel ir kt., 2012).

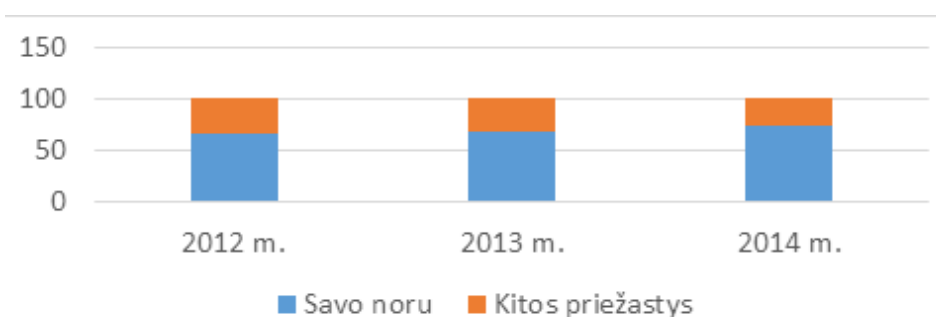
Studentų pasitraukimo iš studijų priežasčių analizė padeda aukštajai mokyklai pasirinkti studentų „nubyrėjimą“ mažinančias priemones, kurios gali būti tokios: stojančiųjų pa(si)rengimas studijoms (stojančiųjų informavimas būsimos karjeros klausimais, papildomas, pavyzdžiui, matematikos ir pan. dalykų mokymas studijų pradžioje ar prieš studijų pradžią), pagalba studijuojant (akademinė parama, parama adaptuojantis prie aukštosios mokyklos gyvenimo, *tutorių* paskyrimas, naujų studentų priėmimo renginiai ir kt.), studentų studijavimo, pažangos stebėseną (klausimynai, *focus* grupės, studentų „sekimas“ (*footprint*), „palaikomasis“ studijų organizavimas (studentų krūvio stebėseną, fizinės ir virtualios aplinkos gerinimas, egzaminų vykdymas internetu, kt.), dėstytojų pagalba (bendraujant su studentais akcentuojamas dialogas, pagarba, atsakas, motyvavimas, skirtingumo pripažinimas (pvz., pripažinimas, kad amžiaus skirtumas radikaliai turi įtakos interesams ir elgsenai), lankstūs mokymo metodai), teigiamo požiūrio į mokymąsi skatinimas, formuojamojo vertinimo tobulinimas (išsiaiškinami studento poreikiai, matuojama pažanga, teikiamas grįžtamasis ryšys), studijavimo įgūdžių lavinimas (daugiau dėmesio skirti vyresnio amžiaus, nepasiturintiems, iššęstinių studijų, neįgaliems studentams, užsieniečiams. E-mentorystė, socialiniai tinklai gali būti panaudoti siekiant išsiaiškinti, kas nori/gali studijuoti e-būdais), individualus konsultavimas ir parama (psichologinė pagalba, patarimai, ankstyva intervencija, mentorystė, pokalbiai su studentais, gavusiais prastus įvertinimus), studentų įsitraukimo skatinimas (pastebėta, kad mažiau „nubyra“ tų studentų, kurie sėkmingai integruojasi į akademinę ir socialinę aukštosios mokyklos aplinką, „popamokines“ veiklas, užmezga socialinius ryšius), tikslinė parama specifinėms studentų grupėms (žemesnė socialinė-ekonominė grupė, etninės mažumos, neįgalieji), aukštojo išsilavinimo naudos demonstravimas (studijų ryšys su karjeros konsultavimu, praktikos organizavimas realiomis darbo sąlygomis, įsidarbinimo galimybių atskleidimas, alumnų patirties sklaida), finansinė parama (Gaebel ir kt., 2012; NESET ataskaita, 2013).

Studentų pasitraukimo iš studijų situacija Lietu-

voje trumpai pristatoma Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) 2014 metais pateiktoje Lietuvos studijų būklės apžvalgoje. Apžvalgoje teigiama, kad „pastaraisiais metais didėja nutraukusių studijas studentų skaičius visose studijų pakopose“. Tačiau atkreipiamas dėmesys, kad studijų nutraukimo, realios studijų trukmės statistinė informacija sistemingai nekaupiama, neanalizuojama. Lietuvoje aukštųjų mokyklų teikiami duomenys nėra išsamūs, kadangi dažnai nurodomos „kitos“ studijų nutraukimo priežastys. Kaip teigiama minėtoje apžvalgoje, Lietuvos aukštosiose mokyklose studentai dažniausiai studijas nutraukia dviem būdais: 1) pašalinami

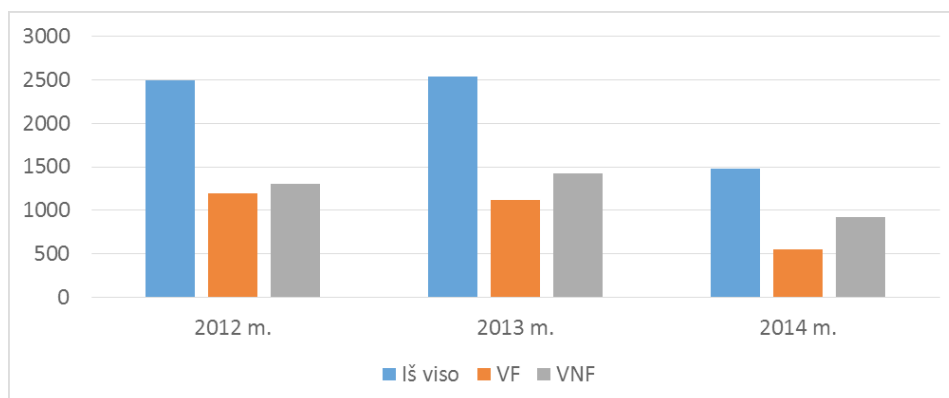
aukštosios mokyklos iniciatyva dėl nepažangumo, nelankymo, mokyklos nuostatų pažeidimo, nesumokėto mokesčio už mokslą ir kt.; 2) nutraukia studijas savo noru, dėl per didelio mokymosi krūvio, nemotyvuoto studijų programos pasirinkimo, menkos mokymosi motyvacijos, bendrojo išsilavinimo spragų, sveikatos sutrikimų, socialinių ir ekonominių veiksnių ir kt. (MOSTA, 2014).

Studentų registro duomenimis, per pirmąjį semestrą nutraukusių studijas Lietuvos aukštosiose mokyklose I pakopos ir vientisųjų studijų I kurso I semestro studentų nurodoma pagrindinė nutraukimo priežastis yra savo noru (1 pav.).

1 pav. Nutraukusių studijas savo noru ir dėl kitų priežasčių I pakopos ir vientisųjų studijų I kurso I semestro studentų skaičius Lietuvos aukštosiose mokyklose, proc. (Studentų registro duomenys, vasario 1 d.).

Studijų nutraukimo savo noru priežastis vyrauja tiek valstybės finansuojamose, tiek valstybės nefinansuojamose studijų vietose besimokančių studentų (2 pav.).

2 pav. Nutraukusių studijas savo noru I pakopos ir vientisųjų studijų I kurso I semestro studentų skaičius Lietuvos aukštosiose mokyklose pagal finansavimo pobūdį, proc. (Studentų registro duomenys, vasario 1 d.).

Lietuvos kolegijose studentų pasitraukimo iš studijų dinamika yra pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė. Studentų „nubyrėjimas“ per mokslo metus kai kuriose Lietuvos kolegijose, proc. (pagal aukštųjų mokyklų metinių veiklos ataskaitų duomenis)

	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2013-2014
Vilniaus	14,44	13,48	14,71	19,48	19,98	17,45
Kauno	15,1	11,7	11,8	12,4	13,1	14,1
Vilniaus technologijų ir dizaino	21,03	17,58	15,49	19,24	16,69	15,91
Utenos	11,09	5,62	7,55	9,5	10,1	Nėra duomenų
Klaipėdos valstybinė	Nėra duomenų	Nėra duomenų	7,54	18,6	18,41	7,9

Kaip ir Europoje, taip ir Lietuvos aukštosios mokyklos skaičiuoja studijų efektyvumo rodiklį, išreiškiamą procentu studentų, kurie baigė studijas per standartinį studijų laikotarpį, nuo visų į pirmą

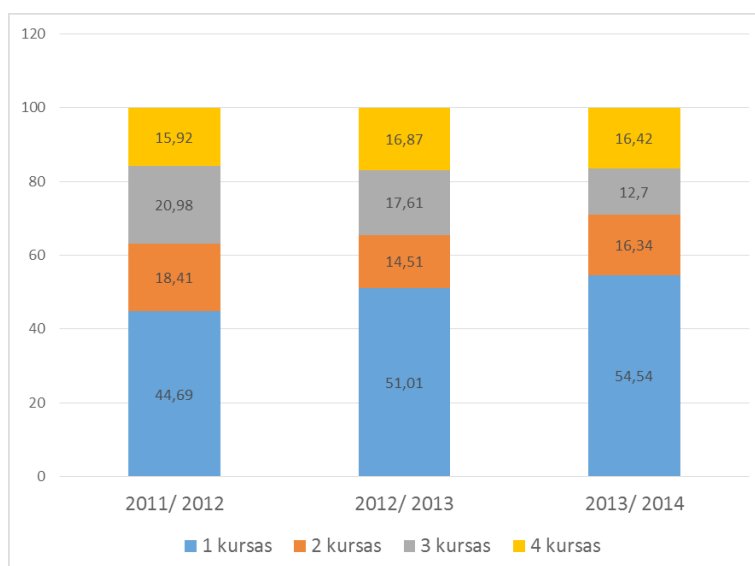
kursą įstojuusių konkrečioje studijų programoje. Informacija apie studijų efektyvumo rodiklio dinamiką Lietuvos aukštosiose mokyklose, skelbiančiose šiuos duomenis, pateikta 2 lentelėje.

2 lentelė. Studijų efektyvumas kai kuriose Lietuvos aukštosiose mokyklose 2012 -2014 m., proc. (pagal aukštųjų mokyklų metinių veiklos ataskaitų duomenis)

	2012	2013	2014
Vilniaus kolegija	58,74 (VF-68,07)	66,91 (VF - 80,68)	64,8 (VF -75,1)
Kauno kolegija	63,97	68,10	71,37
Klaipėdos valstybinė kolegija	66,1	75,1	72,0
Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija	Nėra duomenų	63,05	61,71
Vilniaus Gedimino technikos universitetas	74,79	78,23	Nėra duomenų
Kauno technologijos universitetas	67,0	73,0	Nėra duomenų

Analizuojant studentų pasitraukimo iš studijų situaciją Vilniaus kolegijoje, matomos panašios tendencijos, kaip ir kitose Europos šalių aukštosiose

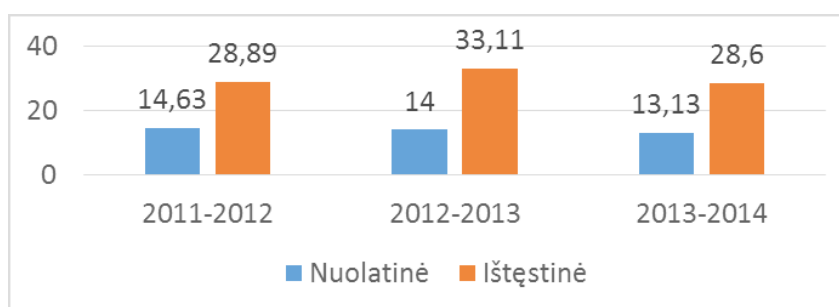
mokyklose. Pirmame kurse „nubyrėję“ studentai sudaro pusę visų iš studijų pasitraukusių studentų (3 pav.).

3 pav. Vilniaus kolegijos studentų nubyrėjimas pagal kursus, proc. (Vilniaus kolegijos metinės veiklos ataskaitos, 2011-2014)

Vilniaus kolegijos studentai, pasirinkę studijas iššęstine forma, pasitraukia iš studijų dvigubai dažniau nei studijuojantieji nuolatine studijų forma (4

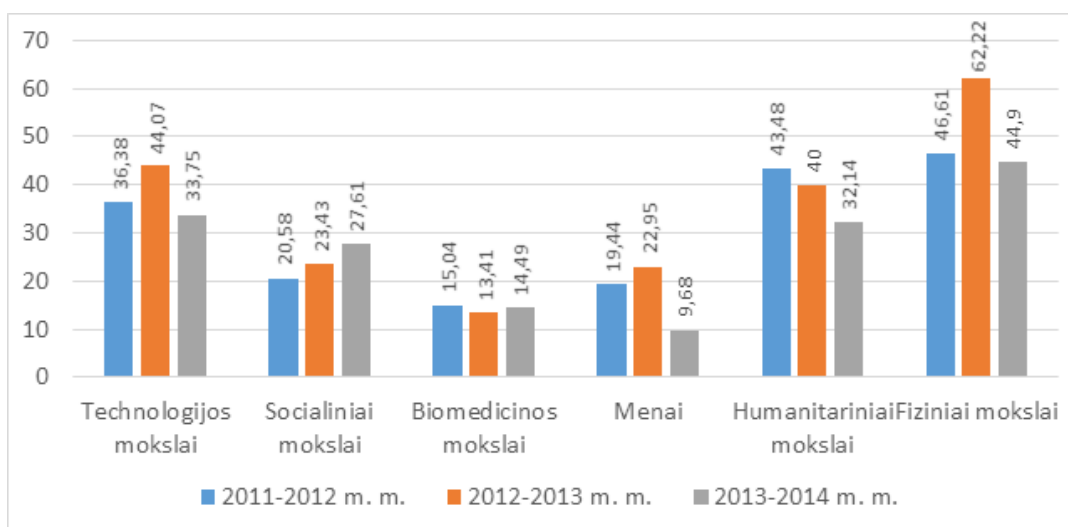
pav.). Panaši situacija matoma ir tarp Europos šalių studentų.

4 pav. Studentų nubyrėjimas Vilniaus kolegijoje per mokslo metus pagal studijų formas, proc. (Vilniaus kolegijos metinės veiklos ataskaitos, 2011-2014)

Nagrinėjant studijų sritis, kuriose Vilniaus kolegijos 1 kurso studentai dažniausiai pasitraukia iš studijų, nustatyta, kad tai yra fizinių, technologijos,

humanitarinių mokslų studijų sritis pasirinkę studentai (5 pav.).

5 pav. Studijas nutraukusių I kurso studentų dalis pagal studijų sritis, proc. (Vilniaus kolegijos metinės veiklos ataskaitos, 2011-2014)

Vilniaus kolegijoje dominuoja pasitraukimas iš studijų savo noru, dažniausiai nurodant šias priežastis: išvykimas į užsienį, darbas ir gyvenimas užsienyje, finansinės problemos, sunkumai derinant studijas su šeima, pavėluotas supratimas, jog pasirinkta studijų programa neatitinka lūkesčių, studijų programa nesudomino, savo galimybių neįvertinimas, tikėjimasis „lengvesnių“ studijų, per sunku mokytis, negebėjimas dirbti savarankiškai, silpnas pasirengimas, baimė prarasti turimą darbo vietą, įsidarbinimas, ketinimas studijuoti kitur, brangios studijos, nepatogi fakulteto geografinė vieta. Tačiau nagrinėjant studentų pasitraukimo priežastis fizinių ir technologijos mokslų studijų srityse, matoma, kad išbrauktųjų dėl nepažangumo dalis yra artima pasitraukimui savo noru.

Analizuojant Vilniaus kolegijos fakultetų studijų efektyvumo rodiklius, prasčiausi rodikliai yra Elektronikos ir informatikos bei Agrotechnologijų fakultetuose, kuriuose vykdomos fizinių ir technologijos mokslų studijų programos.

Apibendrinant Vilniaus kolegijos studentų pasitraukimo iš studijų situaciją, matomos panašios šio reiškinio priežastys, kaip ir Europos aukštojo mokslo institucijose. Didžioji dauguma nutraukusiųjų studijas buvo pirmakursiai, o lyginat nutraukusiųjų studijas santykį pagal studijų formą, pastebima, kad iššėstine studijų forma studijuojantys studentai beveik dvigubai dažniau nutraukia studijas nei nuolatinė studijų studentai. Iš studentų apklausų matyti, kad vyrauja socialinės-ekonominės priežastys.

Išvados

1. Studentų „nubyrėjimo“ problema Europos aukštajame moksle vis daugiau nagrinėjama socialiniu aspektu ir apibrėžiama kaip aukštojo mokslo efektyvumo rodiklis.
2. Nežiūrint įvairių veiksnių, turinčių įtakos studentų „nubyrėjimui“, tyrimų duomenimis Europos aukštosiose mokyklose daugiausia studentų „nubyra“ pirmame kurse, studijuojančiųjų iššėstine studijų forma. Pagrindinės „nubyrėjimo“ priežastys – socialinės-ekonominės.
3. Vilniaus kolegijoje studentų, studijavusių iššėstine studijų forma, „nubyrėjimas“ 2011-2014 metais yra dvigubai didesnis nei nuolatinė (30,2 proc.). Didesnis „nubyrėjimas“ 2011-2014 metais matomas I kurse (50,08 proc.). „Nubyrėjimo“ savo noru priežasčių analizė parodė, kad vyrauja socialinės-ekonominės priežastys.
4. Siekiant efektyviau valdyti studentų „nubyrėjimą“, būtina sistemingai analizuoti šio reiškinio priežastis ir parinkti tinkamiausias „nubyrėjimo“ mažinimo priemones.

Literatūra

1. Lietuvos studijų būklės apžvalga (2014). Vilnius: Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras.
2. Vilniaus kolegijos metinės veiklos ataskaitos (2011-2014). Vilnius: Vilniaus kolegija.
3. Drop-out and completion in higher education in Europe among student from under-represented groups

- (2013). Network of Experts on Social aspects of Education and Training (NESET) report.
4. Learning from Futuretrack: Dropout from higher education (2014). Higher Education Careers Service Unit (HECSU) report.
 5. Gaebel, M., Hauschildt, K., Mühleck, K., Smidt H. (2012). Tracking learners and graduates' progression paths – trackit Brussels: European University Association.
 6. Modernisation of Higher Education in Europe: Access, Retention and Employability (2014). Eurydice Report.
 7. Paura, L., Archipova, I. (2014). Cause Analysis of Students' Dropout Rate in Higher Education Study Program Journal of Procedia - Social and Behavioral Sciences 109, 1282 – 1286.
 8. Schnepf, S. V. (2014). Do Tertiary Drop out Students Really not Succeed in European Labour Markets. IZA Discussion paper series No. 8015, 1 – 37.
 9. Thomas, L. (2002). Student retention in higher education: the role of institutional habitus. Journal of Education Policy, Vol. 17, No. 4, 423 – 442.

STUDENT'S WITHDRAWAL FROM THE STUDIES: VILNIAUS KOLEGIJA/UAS CASE STUDY

Summary

The purpose of this article is to present situation analysis of Vilnius kolegija/University of Applied Sciences students' drop-out, by linking this process to monitored tendencies in European Higher Education Area. Students' retention is one of the key indicators in higher education system. Increasing accessibility to higher education, students' drop out is analysed in the context of social justice.

In recent years the number of students has significantly increased in the most developed countries. Analysis of causes of students' drop out from studies determines the selection of the strategy for students' drop out mitigation measures. Students of Vilnius kolegija, who ceased studies voluntarily, usually refer to the following reasons: leaving the native country, working and living abroad, financial problems, difficulties combining studies with family, a belated understanding that the chosen study programme does not meet expectations, have not engaged in study programme, ignoring of self-possibilities, the expectation of "lighter" studies, too hard to learn, poor ability to work independently, weak readiness for studies, fear of losing a job available, job opportunities, the intention to study elsewhere.

Keywords: student „drop-out“, reasons of student „drop-out“.